

գրուած լատիներէն նամակի թուականին. (1450 Սպտմ. 4):

Մուսարէկեան կաթողիկոս եղաւ 1439-ին. իսկ 1441ին Վերապեցին ընտրուեցաւ Էջմիածնի վերահաստատեալ աթոռին, և որովհետեւ կարապետի կաթողիկոսութենէն յառաջ ճնշամեայ ընդհատ մը կայ, 1451—5=1446/7, այսինքն՝ 1446/7ին Մուսարէկեան կամ մեռած պիտի ըլլայ և կամ քաշուած. մինչ իրեն վերագրած նամակին համեմատ Մուսարէկեան Եղիպտոս է 1450 Սպտմ. 4ին:

Ինչպէս կը տեսնուի, դեռ քննելի է Մուսարէկեանի կաթողիկոսութեան վերջը և Եւզոպացիի կաթողիկոսութեան սկիզբը:

ՅԱՆՈՒԹ. — Վերապեցիին ընտրութեան հետեւանով Մուսարէկեանի կարողիկոսական դիրքին նկատմամբ Ազգապատումի մէջ Օրմանեան Սրբազանի յայնժամ կարծիքները չենք ուզեր քննել ճոս, զայն վերապահելով մեր գործին առանձին ընդարձակ հրատարակութեան:

ԲԱՐԿԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ԱՐՏԱԳԱՆԿ ՍԻՈՆԻ

Վասն Սիոնի ո՛չ լռեցից

ՅՍՈՆԻ մէջ յիշատակ մը ունենալ ամէնուն բաղձանքն էր ու պարտքը նուիրական, ու երբեք չմոռնալ ու չլռել, և ինչ ալ մը անի մոռնալ, լեզու մը անի չի բարբառեր, անէճքն էր որ կը փակցուէր այդ լեզուին ու աչին: Սարեբու, բլուրներու, հովտաց, դաշտերու, շուշաններու այդ մշտադաւր սուրբ քաղաքը, Փրկչին Աստուածաշունչ օծումովը սրբազործուած և խաչին գնովը գնուած, այնչափ թանկ ու հանք Արգարութեան ձյմարտութեան կերտուածքովը արքանի ու անգնի, այո՛, բրիտանէից սիրան ու հոգին իրենք միշտ ու իրմով բարխոյզ, պիտի փափաքի ուխտաւորներու բազմութիւնովը ու նուէրովը Սիոնի համար չլռել:

Երբ մենք ալ 50 տարուոյ յուսիսէն մը վերջ Սիոնի բարբառը կ'ողջունենք և կը տեսնենք մեր պատուական ու բաղձադարեան Ս. Յակոբայ Վանքին, անշուշտ սրտի բերկրութիւնով է որ կ'ընդունինք զրին ու գրչին վերերիսմը: Գանի՛ սուրբ յիշատակներ ի մեզ կը զարթնեն Սարսի ծաղիկներովը պսակաւորած: Հայ գիրը, հայ գրիւր մեծատառներու խաչ անկիւններուն մէջ ցնդին միտքը, զգացումը, ոգին զրի առին, գիրն ու գրականութիւնը մշակեցին, ցնդին կարողութիւնները, յատկութիւնները ի վեր հանեցին, սովորութիւնները, աւանդութիւնները զա-

սաւորեցին պահպանեցին, օտար դպրոցներէ մտքի պաշարներ ամբարեցին, իբրեւ ուրոյն ցեղի, ազգի ու ժողովուրդի պատմութիւնը ծանօթացուցին, ինչ որ կարեւորն է պահպանութիւն աւան հարստութեան, մանաւանդ անմահին ու անմէկին ըրին շատ անգամ անձուկ ու անյարմար պայմաններու տակ: Երուսաղէմը ոչ գրով ու բանիւ, այլ պատմական Ս. փայրի և տեղեաց պահպանութիւններու Ս. փայրի և տեղեաց պահպանութիւններու հարազատ շարունակողներու, շատ մեծ և գնահատելի ծառայութիւններ մատուցած է, ու դարձաւ այս շարունակութիւնը հայերգու սրտին ու ոգիին մէջ երախտագրութեան մեծ բաժին մը անուցած է ու ան երբեք պիտի չլռէ: — Վասն Սիոնի ոչ լռեցից: Եթէ Սիոնը — երեսաղէմ շատ նշանաւոր դէմքեր չէ հասուցած մատուցողական մակոյթի մարդին մէջ, բայց այլ մարդերու մէջ՝ որպիսին Սիոնի մէջ յիշատակ մը ունենալու ազնիւ պարտաւորութիւններովը անձինք ու բարեգործներ ունեցած է, որոնք իշխանափայլել նուէրներով փանքին փառքը ու յարգը և աշխատութիւնները բարձրացուցած և հաւատարմ իրաւունքներու ալ տէր ըրած են անշուշտ իմաստուն զեկափայտներու, հաւատարմ սպասաւորողներու և անմոռէր գահակալներու ու ժրբաշան միաբաններու հոյլը: Որչափ որ մատուցողական շատ խոշոր դէմքեր չեն փայլած, բայց հեղինակներ, բանասէրներ, բանահաւաքներ, մամուլով զբաղողներ ունեցած ենք. Սիոնը անով մեծ, յիշատակելի ու ժողովրդի սրտին խօսող ու ազդող պիտի մնայ, երբ ան պատիւը ունեցաւ Աստուածորդին իր ծոցին հիւրընկալիլու: Սիոնը պիտի մնայ յիշատակելի, և սրտեր ու հոգիներ անոր կապուած և պարտաւորած պիտի մնան իրենց կեանքին գնովը, և ընել այն ամէնը, որ իրենց պարտաւորութեան բաժինն մէջ կ'ըլլայ ուղիակի: Հոգիներու փրկութեան կոթողը, Գողգոթան, իրեն պիտի ձգէ խաչին աշակերտողները ըստ այն ճշմարտութեան թէ՛ ո՛ր ինձի աշակերտել կ'ուզէ խաչը առած իմ ետեւս գալու է, անմոռէրութեան ու զոհողութեան խաչը: Քիչ չեն եղած հայ խաչ տանողներ խաչեցնելոյն օտքին և քիչ չեն եղած հոգիներ՝ որ հոգիներու հայրենիքին երեսաղէմին սրտովին պաշտանք ունեցին են. ու հիմա՞կ է որ պիտի լռեն հոգիները նախնեաց ոգիներովը թրծուն և օծուն և պիտի չբերեն Սիոնի յիշատակ մը ու պիտի լռեն, ո՛չ: Հոգեկան մեծ զուարճութեան ու ազդեցութեան տակ կը գտնուինք կարգալով ու իմանալով Ս. Մենաստանին, Ս. Վայրերու յառաջգիմութիւնը թէ՛ տնտեսապէս և թէ՛ մանաւանդ բարոյապէս, որուն մէջ գրականը, կրթականը, մտաւորականը, յառաջգիմութեան փուլին ու այս երբորգութիւնը պիտի բերէ փայլ մը ևս հոս այդ հարստութեանը: Արդի գահակալին, զբական մեծ դէմքին, ներկայութիւնը արդէն գրաւական է թէ մարդ մշակողը պարթեմ՝ հոգակաւոր փանքերու շարքին պիտի թուէ հոգակալն Ս. Յակոբն ալ, և այն պակասը որ բաւական մը նուագեցուցած էր կրթականին արժէքը, հիմակ պիտի

հասնի հոն, ուր պէտք էր ըլլալ, ու հիմակ բան մը ալ աւելի կ'սպասուի. չափով մը ալ Սիւնի ուսերուն վրայ կը ծանրանայ պէտքին կարեւորութիւնը և բազմազանութիւնը շեշտելու և լրացուցիչն ըլլալու. և միայն այս ծանրութիւնը այդ ծրագրեալ իր ուժեղ ու հնչող կապերովը, լոկ գահակալին և իր շուրջը բոլորուող մեղուաշան աշխատաւորներու ուսին չի ծանրանար. արդէն անոնց ուխտն և ուխտաւորութիւնը իրենց կհանքի օրերուն, պարտուց բեռներով ծանրացած, պէտք է նոյն չափով եւ աւելին ալ ծանրանայ բոլոր Հայ ժողովուրդին, որ իւրաքանչիւրը ըստ իր կարողութեան ու դիրքին բերեն յիշատակ մը Սիւնին և վասն Սիւնի չլռեն:

Սիւնի երեսուցի պէտք մըն էր, ու հիմակ բացարձակ պէտք մը, երբ զաղբած են՝ շատ մը պարբերութիւններ ու հանդէսներ: Սիւնը մեծ պակաս մը պիտի լրացնէ և որուն համար կոչուած է. այսմէն փոստն կրնաք ըլլալ... որ թերթը պիտի յաջողի և հմուտ ու հոգի գրիչներ իրենց բաժինովը պիտի գոհացնեն բոլոր գրասէր մարքերը: Բուռն է փափաքներս՝ տեսնել Սիւնը ձեռքէ ձեռք խլելիք կարեւորութեանը բարձրութեանը և պիտանաութեանը մէջ: Սիւնը թո՛ղ չլռէ, այնպէս և չլռեն ցիլի պղծացում սիրտ ու հոգի, դիր ու բան:

Կ. Պալիս

ԳԵՈՐԳ ԱՐԵՊՍ, ԱՐՄԱՆԵԱՆ

Ճ Այսօր ստացայ Սիւնի առաջին համարը, որը անհուն բերկրութիւն պատճառեց մեզ: Դեռ երբեք անդակաւորութեան հետ ի մօտոյ ծանօթ չեմ, և այդ չէ ինձ այնքան հետաքրքրողը, որքան երեսուցիքից, երկրորդ Հայոց օճաղից յետ էջմիածնի, կոչող ծայրը՝ միացնող ամբողջ հայութիւնը, Հայոց 1900 տարուայ եկեղեցին. եկեղեցի, որը այսօր վաղարշապատէմ կը նկատուի, ո՛չ իբր Մայր Աթոռ, Գրեհոր Լուսաւորչի հիմնարկութիւն, ի սփիւստ աշխարհի ցրուած Հայութեան կեդրոն, այլ վաղարշապատ գիւղի համայնքի պարզ եկեղեցի, գաւառական գործաղբի կամիակէ կողմից պարզ ընկալազրոյ յանձնուած համայնքի, որ երբ կամենայ կրողէ, ակունքի վերածէ հասարակ պարզ ծայրերի առաւելութեամբ, երբ Ամենայն Հայոց ընտրեալ Հայրապետ և եպիսկոպոստէք և վարդապետք հասարակ, պարզ՝ եկեղեցու պաշտամունք կատարող՝ սոսկ սպասաւորողներ նկատուով, միշտ էլ ենթակայ խռածների կամ յարափոփոխ հովերու վրձնահնոյքին, պիտի նսեմանան, բարձունքից իջնին, զլուրելն գետին, և Հայոց մեծ, փառաւոր, Հայութիւնը իր մէջ ամփոփող եկեղեցին նսեմանայ, ոյժը կորցնի: Ահա այս վայրկեանին ո՛րքան բարձր է Սիւնի լոյս աշխարհ երեւալը, իր շուրջը ժողովներ աշխարհական և հոգեբանական կարող անձանց, ի պաշտպանութիւն կրօնաբարոյական, ազգային Սուրբ եկեղեցու:

Կը ցանկամ որ Սիւնը պարզէ գրօլը ազգային Սուրբ եկեղեցու պաշտպանութեան, անվախ քաջամարտիկ հանդիսացած ի սփիւստ աշխարհի ցրուած Հայութեան երկրորդ էջմիածին ներկայանալու, օգտուելով տիրող կառավարութեան

բարեացակամ, յարատե բարենայեցողութիւնից:

Սրբազան եղբայր, յենուելով Ամենապատիւ, բոլորից սիրուած Պատրիարք Սրբազան Հօր քահանայամութեան և միաբանակից եղբայր քահանայութեան վրայ, յոյս ունիմ հետաքրքիր, բազմակողմանի և այժմէական կը դարձնէք Սիւնը յուրախութիւն բոլորիս:

Եղբայրական սիրոյ ողջունելու

Թաւրիլ

ՆԵՐՍԵՍ ԱՐԵՊՍ, ԱՏՐՊՏԱԿՆԻ

Ճ Այսօր ստացայ Սիւնը: Թէև հիւանդ և անկողնու մտածած, բայց և այնպէս թղթատելով, կարդացի համարեա թէ ծայրէ ի ծայր: Կարդալու ատեն բան մը կը փնտռէի, կ'ուզէի այնտեղ գտնել հոգեոյս փափաքը, ու գտայ շնչուած ա'յն հոգեւոր կարիքը, զոր ունի մեր ցիր ու ցան եղած ժողովուրդը, որի ականջին պէտք է հընչեցնել ամէնուրեք Ս. Աւետարանի խօսքը, տալ հոգեւոր կերակուր բանիւ ու գրով: Այս տեսակետից շատ տեղին է Թորգոմ եպիսկոպոսի յօդուածը: Մենք, Հայ բազմաշարժար լուսամիտ եկեղեցու պաշտօնեաներս և մշակներս ո՛րեւէ քաղաքական, տնտեսական, ընկերային, եւայլն, արդի իմաստով, խնդիր չունինք: Մենք միայն մի խնդիր ունինք. այն է՝ ըստ Աւետարանի հօգևոր կեանքի վերածնունդ. հոգեւոր կեանքն է որ կը պակսի և զոր հարկ է ստեղծել ու փրկել մեր ժողովուրդը վերահաս կորուստէն, զէպի որ կ'երթայ գահալիժօրէն: Այս տեսակետէն, շատ ուղիղ կը գտնամ Սիւնի ընդգրկած նպատակն և ուղղութիւնը, զոր շնչուած է նաեւ Սրբազան Պատրիարքը: Հոգեւոր կեանքի այդ ուղին Դուք էք որ պիտի ստեղծէք և առաջ վարէք, որպէս խմբագիր Սիւնի: Կատարեալ յաջողութիւն կը բարեմայլեմ Սիւնին:

Պաւլէք

ՅՈՒՍԻԿ ԵԴՈՒՍԿՈՐՈՍ

(Առաջնող քննիմ Հայոց Ռումանիայ)

Ճ Թղթատարը քիչ մը առաջ բերաւ առաջին թիւը Սիւնի, որ ձեռք բարձրութեամբ կը վերսկսի հրատարակուել: Առաջին թիւը քանի մը անգամներ թղթատեցի, հոս ու հոն անկարգ և ուշադրութիւն յանձնեցնելով, կարդալով, և աւետար մէջ տեսայ ամէն ազգայն ու խոստում օգտակար շահեկան և շինարար հրատարակութեան մը: Ձեզի կարողութիւն եւ յաջողութիւն կը մաղթեմ: Ուեւէ ձեռնարկ կամ գօրծ որ ազգային զբոսական նպատակի մը կը ծառայէ, ըլլայ բարոյական, հոգեւոր, իմացական, կրթական, ընկերային, եւայլն, եւայլն, անմիջական կոչում կ'ընէ համակրութեանս և գործակցական պատրաստակամութեանս: Ս. Յակոբայ վանքին համար հարկաւոր էր այս տեսակ հրատարակութեամբ մը իր լուսաւորութիւնը տարածել իր չըթափակէն գուրս եւս:

Նիւ Եոթ

Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

(Հովիւ Հայ Աւես. եկեղեցւոյ)

